

75 éves a Rádiózenekar

Amint arról már hírt adtunk, idén ünnepli fennállásának 75. évfordulóját a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara. Tavasszal a zenekar nyugdíjba vonult tagjai emlékeztek a régi időkre; most Kovács Gézát, az együttesek igazgatóját kérdeztük a jelenlegi helyzetről és a jubileum alkalmából tervezett programokról.

■ *Milyen eseményhez kötik a Rádiózenekar születésének időpontját?*

– Fennállásunk egyik legelső bizonyítéka egy újsághír a Rádióélet című lapból, 1943-ból; innen is tudható, hogy október 7-én volt az első koncertje a Rádió Szimfonikus Zenekarának. Így kezdődött el az az izgalmas és dicsőséges 75 év, amit most ünneplünk. A Rádiózenekar történetén átszűremlik a történelem, hiszen a megalakulás idején Magyarország hadban állt, majd később is átrobogott rajta a történelem szekere. 1945-ben újja kellett szervezni a zenekart – ami május 1-jén meg is történt –, mert rengeteg vesztesége volt az együttesnek. Ki munkaszolgálatban, ki a harc téren halt meg, mások elhagyták az országot, de pótolhatatlan tevékenységükre az igény megmaradt, így folytatódott az a munka, amit Dohnányival elkezdtek. A legszigorúbb kritikus egy rádiózenekar esetében a mikrofon. Az ehhez szokott zenekar egészen különleges feladatokat látott el évtizedeken át. A stúdiókban rengeteg új művet mutattak be – rádiójátékokat, daljátékokat, többek között Ránki: Pomádé király új ruhája című operáját. A Rádió volt kottatára több, mint ezer folyóméter; az itt található műveknek legalább a fele a Rádió együttesei számára komponált művekből áll. Eredeti kéziratokkal találkozhatunk, például a Páva-variációk első oldalain Kodály Zoltán ajánlása olvasható. Van egy olyan partitúra is, ami elég megrendítő, mert a kérgén egy PPS 41 dobtáras géppisztoly lövedéke hatolt át – ez a töltény meg is van az archívumban, 1956. október 23-ának éjszakáján lőtték ki. Egyszóval a történelem része volt a zenekar, és ezt a 75 évet fogjuk most ünnepleni, úgy reméljük, hogy méltó módon.

■ *Milyen darabokat tűztek műsorra az ünnepi események kapcsán?*

– Sajátosan csúszott egybe ez az alkalom egy másik ünnepel: Vásáry Tamás most lett 85 esztendő. A koncertévad egyik első, szeptember 17-ei koncertje előtt zajlott le az az ünnepség, ahol Fekete Péter államtitkár, Vaszily Miklós vezérigazgató, Vigh Andrea rektor és a zenekar maga köszöntötte Vásáry Tamást. Mi október 9-én fogjuk megünnepelni a zenekar 75. születésnapját

a Zeneakadémián: itt egy olyan különleges ünnepi koncert lesz, ahova meghívjuk az összes még élő és innen nyugdíjba vonult zenekari művészt. Az alkalomhoz illő műsor hangzik majd el, úgymint Erkel-Egry-Liszt Himnusz és Szózata, vagyis a Liszt által parafrázelt mű, Dohnányi Ünnepi nyitánya – amit 1923-ban a Psalmus Hungaricus és a Bartók: Táncszvit társaságában mutattak be Dohnányi vezényletével –; ebben a grandiózus műben két zenekar koncertel, talán ezért ritkán is hallható. Utána Ránki Dezső játssza Liszt Esz-dúr zongoraversenyét, majd Bartóktól a már említett Táncszvit és Kodály Budavári Te Deuma hangzik el. A koncerten természetesen a testvéregyüttes, a Rádió Énekkara is közreműködik. Az est két karmestere Vásáry Tamás és Kovács János lesz. Az ősz különben is a Te Deumok időszakának, mert novemberben egy egészen különleges hangversennyel folytatjuk a 75 éves zenekar ünnepelését, amely a nagyvilág koncerttermeiben is kuriózum. Több mint négyszázan lesznek a színpadon, amikor Lully ritkán hallható Te Deuma után Berlioz még rit-

kásban hallható Te Deuma hangzik el. Berlioz óriási zenekart használt: például nyolc hárfát ír elő, az ősbemutatón 200 tagú gyermekkar énekelt. Esetünkben a Magyar Rádió Énekkarán és Gyermekkarán kívül közreműködik a Bolgár Nemzeti Rádió Gyermekkórusa, a Kodály Zoltán Általános Iskola Gyermekkórusa, az Erkel Ferenc Általános Iskola Gyermekkara, és a debreceni Kodály Kórus. Ez egy olyan rendkívüli élmény lesz, amit én azoknak is szívesen ajánlok, akik egyébként ritkán szoktak koncertekre járni. A hangversenyt Kovács János fogja vezényelni.

■ *Külföldről érkező vendégművészek fellépése is színesíti az ünnepi évad eseményeit?*

– Szeptember végén vendégül látunk egy népszerű, de Magyarországon ritkábban járó karmestert, Howard Williamset, és az ő feleségét, aki a régizene tolmácsolásának a királynője, Dame Emma Kirkby. A Dame címet a királynőtől kapta, ez pontosan olyan megtiszteltetés, mint amikor lovaggá ütik a férfiakat. A vendégszereplések sora a Notre Dame karnagyának, Henri Chalet-nak a közreműködésével folytatódik a Zene Világnapján. Varvara, a zürichi Anda Géza Zongoraverseny győztese és a Magyarországon rendkívül népszerű Carlo Montanaro is eljön hozzánk egy-egy koncert erejéig. A 6-os stúdióban folytatjuk azt a sorozatot, amelyben a kívülállók ismerkedhetnek meg a hangfelvételek készítésének rendjével, a terem atmoszférájával. 1935-ben Dohnányi Ernő javaslatára, és az ő muzsikusi-akusztikusi vezetésével a később Nobel-díjjal kitüntetett Békésy György tervei alapján építették meg a stúdiót, ami a mai napig otthona a zenekarnak. Idén indítottunk egy olyan sorozatot felső tagozatosoknak és gimnazistáknak, amiben a hangfelvételek varázsát mutatjuk be; átélhetik, milyen érzés a mikrofonok erdejében látni a felvétel piros lámpáját, tapasztalhatják, hogy ehhez milyen rutin kell. Művészeink minden nap találkoznak ezzel a helyzettel, de aki ezt először tapasztalja, annak gyakran megremeg a keze-lába. Aztán felvisszük a gyerekeket a vezérlőbe, és ott kísérhetik figyelemmel, hogy a keverőpultnál, a hangrögzítés során mi a hangmérnök és a zenei rendező dolga. Megpróbálunk ezzel is kedvet csinálni a jövő zenekari zenészeinek, illetve hangmérnökeinek és zenei rendezőinek a rádiós munkához.

Közben az énekkar novemberben Bergamóban vendégszerepel, visszatérésük után Martin Haselböcköt látjuk vendégül. Zenekari zenészeink szólista oldalukról is gyakran bemutatkoznak. Ebben is élen jár Oláh Vilmos koncertmesterünk. Ezúttal másik koncertmesterünk, Nathan Giem amerikai származású hegedűművész is játszik egy hangversenyen, Brahms: D-dúr hegedűversenyét Vásáry Tamás vezényletével.

■ *Tavasszal is lesznek még rendhagyó események, vagy az ünnepségsorozat befejeződik a naptári év végén?*

– Egész évadunkat az ünneplés jegyében állítottuk

össze. A Tavasz Fesztivál nyitóeseményére például egy egészen különleges koncertet kezdeményeztünk. A Hovanscsina eredeti verzióját fogjuk elővenni és megszóltatni. Ez egy hányatott sorsú mű, Muszorgszkij hagyatékából Rimszkij-Korszakov bányásztta elő, és ő formálta meg. Utólag kiderült, hogy sok lényeges elemet kihagyott, illetve a hiányzó anyagok komponálásakor nem Muszorgszkij szellemében járt el. Ez a zenetörténeti tény közismert volt Oroszországban, ezért az 50-es években Sosztakovicst bízták meg a mű helyreállításával. Ebből egy Muszorgszkij gondolatain nyugvó Sosztakovics-mű született. Az orosz zenében különösen jártas Bojti János sokéves odaadó munkájának eredményeként most az eredeti, minden elemében Muszorgszkij kéziratnak és elképzeléseinek megfelelő változatot fogjuk bemutatni, ami majdhogynem egy kórusopera; az énekkar szinte végig a színpadon van. Megrendítő, különleges előadásnak ígérkezik. Májusban természetesen már a Wagner-napokra készülünk, ami a kezdetek óta a Rádiózenekar és az Énekkar közreműködésével zajlik. Büszke vagyok rá, hogy idén is kiemelték a nemzetközi kritikák azt a fölényes tudást és fizikai teljesítményt, amivel az együttesek ezeket az embert próbáló műveket megszólaltatják.

■ *Az elmúlt években ritkábban adódott lehetősége az együtteseknek a külföldi vendégszereplésekre. Ebben az évadban vannak határon túlról érkező felkérések?*

– A kórus, mint már említettem, Bergamóba megy; már júniusban is szerepeltek Münchenben Kodály két oratorikus művével, a Münchener Rádiózenekar sorozatában. A koncertet a Bayerische Rundfunk közvetítette; csodálatos kritikákat kaptunk. A gyerekkar Erdélyben járt, és a jövő évad végén Kobayashi Ken-ichiro Japánba hívta meg a zenekart. További külföldi turnékat készítünk elő. Ez számunkra is ünnepi évad, többek között amiatt is, hogy újra kinyitottuk a kapukat a külföld felé. Mindennek a közönség is haszonélvezője az idelátogató világsztárok szereplései miatt.

■ *Volt arról szó, hogy ismét fognak készülni Z-felvételek a Rádióban. Sikerült kialakítani ennek a módját?*

– Az MTVA vezetősége meghallotta, megértette azt a kérést, hogy a korábbi Z-felvételek rendjét alakítsuk át. Most egy háromtagú lektori testület bírálja el a beérkezett pályaműveket, ők tesznek javaslatot hangfelvételeikre. A lektorátust a három, zeneszerzőket is tömörítő szervezet delegálja: az MMA, a Széchenyi Akadémia és a Zeneszerzők Egyesülete. Olyan tekintélyek döntenek a művek megőrkítéséről, akikkel szemben senkinek sem lehet kifogása. Az általuk adott listából a 6-os stúdióban, rendszerint a szerző jelenlétében a legmagasabb technikai és művészi színvonalon rögzítjük ezeket a műveket. A rendszer január óta él, és az elmúlt időszakban húsz kortárs magyar zeneszerző művét rögzítettük. Ezt a missziót rajtunk kívül más nem is nagyon tudná

teljesíteni. Mi kezdeményeztük, és örülünk neki, hogy aktív részesei lehetünk.

■ *Hogyan működik a gyakorlatban a lektori testülettel az együttműködés?*

– A lektorátus félévente ülésezik, és minden ülés után egy listát ad át nekünk. Mi tudjuk, mikor van szabad kapacitásunk, így év végéig tervszerűen mindenre sor kerül. A koordinációt a Bartók Rádióadó végzi, amellyel egyébként is mintaszerű az együttműködés. Sok egyéb mellett például a Zene Világnapja alkalmából szeptember utolsó szombatját az Adó már évek óta teljes egészében a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek szenteli. Ez alatt a 24 óra alatt megszólalnak archív felvételek, vannak élő adások a 6-os stúdióból, van tréfás vetélkedő a zenekar és az énekkar tagjaival, nyilatkoznak az együttesek tagjai, vezetői, és a művészek kamaraprodukciókban is bemutatkoznak a Márványteremben. Remélem, ez egy hosszan tartó hagyomány lesz. Nem panaszkodhatunk, hiszen majdnem minden budapesti koncertünket élő adásban közvetítik, és az EBU (European Broadcasting Union) révén koncertjeink eljutnak Európa szinte összes olyan adójához, ami komolyzenével foglalkozik.

■ *Ön szerint a jubileum miatt lett más az idei évad terve, vagy inkább a költségvetési változások látszanak meg a lehetőségeikben?*

– A kettő együtt igaz. A Dohnányi: Ünnepi nyitányt százszor is meggondolja az ember, hogy másorra tűzze-e, hiszen óriási apparátust foglalkoztat, ennek megfelelően nagyon költséges. De mikor hangozzék el, ha

nem egy ilyen jubileumon? Ugyanez a helyzet a Berlioz: Te Deummal. Nyilvánvalóan a jubileum kapcsán vettük elő, de a kérdés második fele is hozzájárult a döntésünkhöz: a tavaly Balog Zoltánnal aláírt határozatlan idejű szerződés némi plusz pénzhez juttat bennünket, ezzel egyúttal lehetőségünk nyílt olyan vendégművészeket is meghívni, akiket korábban anyagi okokból nem kereshettünk meg. Más kérdés, hogy ez a plusz pénz is csak egy szerény költségvetést eredményez, és nagyon örülünk, ha a mi finanszírozásunk is közeledne olyan vezető intézményekéhez, melyek hasonló tevékenységet folytatnak. Az utóbbi idők egyik örömteli vívmánya, hogy a hangszerparkunkat meg tudtuk újítani. Közel hatvan hangszeret vásároltunk, de nem tagadom, hogy a béreink még most is szerények. Előfordult olyan, hogy a bérezési rendszer miatt – a kórusban, a próbaéneklés után – igen kiváló jelöltek léptek vissza, mert ilyen feltételekkel nem tudták vállalni a közös munkát. Ez egy folyamat része lehet, amit meg kell állítani méltó fizetésekkel. Beszélgetésünk idején még nem tudjuk, hogy a kormány által számos zenei intézménynél lefolytatott KEHI-vizsgálat eredményéből milyen következtetésekre jutnak. Mi abban reménykedünk, hogy jelentős támogatásnövekedést jelenthet ez számunkra, mert akár nemzetközi, akár hazai relációkat tekintünk: van néhány megnyugtató költségvetésű intézmény, de a magyar zenekarok több mint fele méltánytalanul alacsony támogatással kénytelen a legmagasabb művészi színvonalat megcélózni.

■ *Az Énekkar esetében a legmagasabb művészi színvonal fenntartását egészen prózai dolgok is akadályozzák,*

KÖSZÖNTJÜK A 85 ÉVES VÁSÁRY TAMÁST, A RÁDIÓZENEKAR ÖRÖKÖS, TISZTELETBELI FŐZENEIGAZGATÓJÁT, KOSSUTH-DÍJAS ZONGORAMŰVÉSZT!

Csodagyerekként kezdte pályafutását, mint zongorista nyolc évesen adta első hangversenyeit. Hernádi Lajos tanítványa volt a Zeneakadémián. 1947-ben a Liszt Ferenc Társaság I. díjával, az 1949/50-es tanévben Liszt Ferenc jubileumi díjjal ismerték el zongorajátékát. Művészi fejlődésére legnagyobb hatással Kodály Zoltán tanári útmutatása és Fischer Annie játék volt. Kodály szinte apai gondoskodással vette körül a fiatal művészt. Tehetségének elismeréseként a fiatal zongoraművészt Steinway-zongorával ajándékozta meg diplomakonzertje előtt, és maga mellé vette szolfézstanárnak akadémiai tanulóvei után. Művészi karrierjét 1956-tól kezdve külföldön folytatta. Sikersorozatának első állomása 1960-ban a londoni Royal Festival Hall volt, miközben Liszt-felvételeket készített a Deutsche Grammophonnál. Karmesterként 1971-től lépett rendszeresen dobogóra. 1972-től ismét fellépett Magyarországon, 1993 után pedig végleg hazaköltözött, miután Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának főzeneigazgatója lett. A zenekart nagyszerű turnékon dirigálta Európa számos országában, Japánban és Dél-Amerikában. Személyes varázsa, közvetlen modora rendkívül népszerűvé tették mind a zenekari muzsikuskor, mind pedig a közönség körében. Nagyszerű ismeretterjesztő sorozatai mellett rendszeresen tart mesterkurzusokat.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el: többek között Kossuth-díjjal, a Magyar Köztársaság Tisztikeresztjével, Köztársasági Elnöki Aranyéremmel. Vásáry Tamás a fiatal tehetségek elkötelezett támogatója, több alapítvány létrehozója, Budapest díszpolgára, a Szent István-rend birtokosa.

Ars poetikája: „...a születés meg a földi lét csak egy kis része életünknek. Ezért nem félek a haláltól, mert az egy másik kaput nyit ki, amely nagyon érdekel, s meggyőződésem, hogy jobb világba kerülünk. Elvem, hogy minden úgy jó, ahogyan van.”

A 85. születésnapjáról készült portréműsor az alábbi hivatkozáson tekinthető meg:

<https://www.mediaklikk.hu/cikk/2018/08/11/nezzek-vissza-vasary-tamas-85-szuletesnapja-alkalmabol-a-muvesz-eletutjarol-es-szakmai-palyafutasarol-szolo-portremusort/>